

Solosånger

Det är inte förvånande att romantikens tonsättare gärna ville förena två så viktiga uttryck för känsla, som poesi och musik. Till skillnad från t.ex. Robert Schumann, följde tondikningen Brahms under alla hans aktiva år. Den speglar därför också hans utveckling som tonsättare. Och till skillnad från Schubert och Schumann fick han också möjlighet att komponera sånger även på sin ålders höst. Under åren 1851-96 tillkom hela 196 solosånger under 32 opusnummer. Det är också påfallande hur Brahms i mycket större utsträckning än sina två föregångare inspirerades av folksånger. I Brahms lieder är det dessutom sångstämman som dominerar; pianots roll är mer ackompanjerande än hos t.ex. Robert Schumann.

Trots att Brahms hade stor kunskap om den tyska litteraturen valde han ofta mindre betydande verk, för sin tonsättning. Hans åsikt var att den stora poesin bara kunde bli sämre om den tonsattes, medan medioker poesi kunde lyftas.¹ För Brahms var poesins förmåga att uttrycka stämningar, som kunde översättas till musik, viktigare än deras litterära kvalitet. Det hindrade inte att han tonsatte poesi även av exempelvis Goethe, Eichendorf och Heine. I Leon Botsteins *The Complete Brahms* (1999) finns en fin översikt över Brahms verk, inte bara sångerna.

Vier Gesänge, op. 43

1957-64

De fyra sångerna bildar en ovanligt heterogen grupp. En god vän, den schweiziske förläggaren Jakob Rieter-Biedermann, ville ge ut de två sångerna *Von ewiger Liebe* och *Mainacht*, efter att ha hört dem framföras av Julius Stockhausen och Brahms 1868. För Brahms var detta inte utan problem eftersom de ingick i en grupp sånger som han hade tänkt erbjuda sin ordinarie förläggare, Fritz Simrock. Tillslut låter han dock Rieter-Biedermann få sina två sånger efter att ha kompletterat utgåvan med två andra i en helt annan stil. Här kommenteras endast de två ovan nämnda.

Nr 1, *Von ewiger Liebe* (Text: A. H. Hoffmann von Fallersleben, efter en vendisk text).² Dikten handlar om kärleken mellan två ungdomar, vars parförhållande verkar vara ifrågasatt, av sociala eller andra skäl.

Dunkel, wie dunkel in Wald und in Feld! Abend schon ist es, nun schweiget die Welt.	A ₁	Mörkt, så mörkt i skog och på fält! Kvällen är kommen, nu tiger vår värld.
Nirgend noch Licht und nirgend noch Rauch, Ja, und die Lerche sie schweiget nun auch.	A ₂	Ingenstans ljus och ingenstans rök, ja, även lärkan har tystnat nu.
Kommt aus dem Dorfe der Bursche heraus, Gibt das Geleit der Geliebten nach Haus,	A ₁	Det kommer en pojke ut från byn, han ska följa sin älskling hem.
Führt sie am Weidengebüsche vorbei, Redet so viel und so mancherlei:	A ₂	Leder henne sälgrädet ömt förbi, har mycket med henne att tala:

¹ Tankarna går osökt till de amerikanska sånger som kallats Evergreens och vars musik blev ett av arbetsmaterialen för jazzens musiker. Många av texterna var inga litterära fullträffar, men de lyftes av kompositörernas förfarna melodiskapande. Och för jazzsångarna återstod att antingen häckla texten (Fats Waller) eller att försöka ge den mening genom att tolka den så att den verkade självupplevd (Billie Holiday).

² von Fallersleben, 1798-1874, tysk författare och professor i germanistik. Skrev den tyska nationalsången.

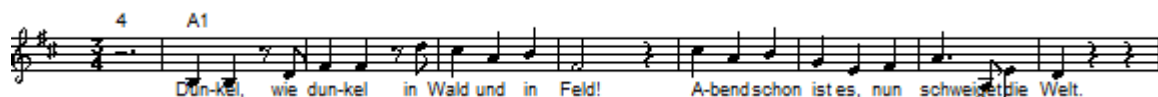
„Leidest du Schmach und betrübtest du dich, Leidest du Schmach von andern um mich,	B ₁	”Är du skamfylld och vanärad nu, känner du skam inför andra för mig,
Werde die Liebe getrennt so geschwind, Schnell wie wir früher vereinigt sind.	B ₁	låt då vår kärlek bli skild lika fort, fort som vi en gång förenade blev.
Scheide mit Regen und scheid mit Wind, Schnell wie wir früher vereinigt sind.“	B ₂	Skilda av regn och skilda av vind, fort som vi en gång förenade blev.”
Spricht das Mägdelein, Mägdelein spricht: „Unsere Liebe sie trennet sich nicht!	C	Då säger flickan, flickan säger: ”Kärleken vår, den bryter man ej!
Fest ist der Stahl und das Eisen gar sehr, Unsere Liebe ist fester noch mehr.		Starkt är stålet och järnet jämväl, kärleken vår är starkare ändå.
Eisen und Stahl, man schmiedet sie um, Unsere Liebe, wer wandelt sie um?		Järnet och stålet kan smidas om, kärleken vår, vem kan omvandla den?
Eisen und Stahl, sie können zergehn, Unsere Liebe muß ewig bestehn!“		Järnet och stålet kan smältas ner, kärleken vår, den ska evigt bestå!”

Stycket är genomkomponerat även om här finns strofiska inslag. Storformen är AAB-C, där strof 1-4 finns i A och pojkens och flickans tal i B resp. C.

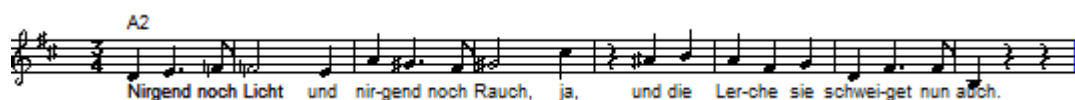
I inledningen hörs i pianobasen de första takterna av A₁-temat. Tonarten är h-moll:

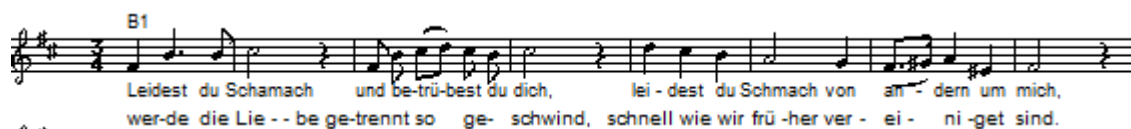
A₁ = Strof 1 och 3

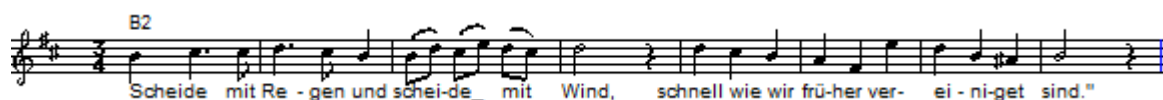
A₂ = Strof 2 och 4

Pojkens tal, B, har också strofiska anslag, B₁ svarar mot strof 5 och 6,

B₂ svarar mor strof 7

Denna första del avslutas med 10 takters viktigt mellanspel i pianot.

Den andra delen, C, som är verkets höjdpunkt, har ny tonart (H-dur) och ny taktart (6/8). Tempot blir också lägre, förberett redan i mellanspelets ritardando. Även här fortsätter melodiken med den 8-taktiga periodicitet, som så tydligt anknyter till det folkliga.

Hela C-delen finns i notexemplet nedan. Man kan lägga märke till hur spänningen stegas mot nya höjder vid de två passagerna *un poco animato e cresc.* Även här i C finns flera återkommande fraser. Vi hittar dem bl.a. i texten *Unsere Liebe*, som upprepas 4 gånger, 1:a = 3:e resp. 2:a = 4:e. I 1:a och 3:e finns förövrigt mycket viktiga, dubbla för-slag (märkta med x) som inte finns med i notexemplet.

The image shows a musical score for the vocal line of 'Unsere Liebe' by Johannes Brahms. The score is in G major and 3/4 time. It consists of five staves of music with German lyrics underneath. Performance markings include 'Ziemlich langsam' at the beginning, 'un poco animato e cresc.' in two places, and 'x' marking specific notes. A '4' is written above a measure in the third staff. The lyrics are: 'Spricht das Mäg-de-lein Mäg-de-lein Spricht: "Un-se-re Lie-be, sie tren-net sich nicht! Fest ist der Stahl und das Ei-sen gar sehr, un-se-re Lie-be ist fe-ster noch mehr. Ei-sen und Stahl, man schmiedet sie um, un-se-re Lie-be, wer wan-delt sie um? Ei-sen und Stahl, sie kön-nen zer-gehn, un-se-re Lie-be, un-se-re Lie-be, muss e-wig, e-wig be-stehn!"

Några avslutande pianotakter sätt punkt för detta enastående verk.

Nr 2, Die Mainacht, se nästa sida.

Nr 2, *Die Mainacht* (Text: Ludwig Christoph Heinrich Hölty)³
Dikten beskriver människans eviga längtan efter någon att älska.

Wann der silberne Mond durch die Gesträuche blinkt,
Und sein schlummerndes Licht über den Rasen streut,
Und die Nachtigall flötet,
Wandl' ich traurig von Busch zu Busch.

Überhüllet vom Laub, girret ein Taubenpaar
Sein Entzücken mir vor; aber ich wende mich,
Suche dunklere Schatten,
Und die einsame Träne rinnt.

Wann, o lächelndes Bild, welches wie Morgenrot
Durch die Seele mir strahlt, find' ich auf Erden dich?
Und die einsame Träne
Bebt mir heißer die Wang' herab.

När den silvriga månen blänker genom grenverket,
och strör sitt sövande sken över gräsmattan,
och näktergalen sjunger,
vandrar jag sorgsen från träd till träd.

Omgivna av löv kuttrar ett duvpar
sin förtjusning för mig; men jag vänder om,
söker dystrare skuggor,
och de ensamma tårarna rinner.

När ska jag finna den leende bild på jorden,
som likt morgonrodnaden strålar genom min själ?
Och de ensamma tårarna
skälver hetare på min kind.

Sången är genomkomponerad och följer i stort formmönstret: AB – CDE– AE₁E₂. Melodiken är trots sin sköna framtoning mer komplicerad än i föregående sång genom sin växlande periodicitet (A = 6, B = 5, C = 5, D = 6 och E = 5 takter).

Man kan lägga märke till hur första A ledsagas av 8-delar i pianot, medan samma avsnitt i strof 3 har fått ett rörligare ackompanjement av 8-delstrioler för att öka spänningen.

Sångens höjdpunkt nås första gången i första E-avsnittet (strof 2) där texten lyder: *Und die einsame Träne ...* Denna text upprepas i nästa E-avsnitt i sista strofen, och når sin topp i E-temats slutliga omformning, med texten: *mir heisser, heisser die Wang...*

Sehr langsam und ausdrucksvoll

Wann der silberne Mond durch die Gesträuche blinkt und sein schlummerndes Licht über den
Ra-sen streut, und die Nach-ti-gal flö tet, wandl ich traurig von Busch zu Busch.
Ü-ber-hül-let vom Laub gir-ret ein Tau-ben-paar sein Ent-zü-cken mir vor, a - ber ich
wen-de mich, su - che dunk - le - re Schat - ten, und die ein - sa - me Trä - - - -
----- ne rinnt. Wann, o lächelndes Bild, welches wie Morgenrot durch die Seele mir
strahlt, find ich auf Er - den dich? Und die ein - sa - me Trä - - - - - ne bebt mir hei - sser
hei - - sser die Wang piano *dimin. ritard.* her - ab.

³Ludwig Christoph Heinrich Hölty (1748-1776), tysk folklig diktare.

2 Gesänge för altstämma med viola och piano op. 91

1863-1884

Dessa två sånger har en intressant tillkomsthistoria. Vännen Joseph Joachim gifte sig 1863 med den framstående operasångerskan Amalie Schneeweiss. Sång nr 2, *Geistliche Wiegenlied* blev då Brahms bröllopspresent till paret. 20 år senare hade dock äktenskapet hamnat i kris. Brahms skrev då 1884 sång nr 1, *Gestillte Sehnsucht*, som han ville ge ut tillsammans med en reviderad version av sången från 1863, för att tillägna paret. Tanken var att de båda styckena skulle gjuta olja på det äktenskapliga vågsvallet. Men det var för sent; när de två sångerna kom ut 1884 hade paret separerat. Eftersom Brahms tagit Amalies parti i den äktenskapliga tvisten blev skilsmässan även början på en flerårig ovänskap mellan Joseph och Johannes.

Greppet att komplettera pianot med ytterligare ett instrument var inte vanligt, men tankarna går onekligen till Schuberts *Der Hirt auf dem Felsen*, där rösten fått en partner i klarinetten. Brahms valde ett annat favoritinstrument, violan. Denna, med sin röstnära timbre, är ömme imitativ, ömme motstämma och bjuder ibland på utsirningar av sångstämman.

1. *Gestillte Sehnsucht* (Text: Friedrich Rückert)

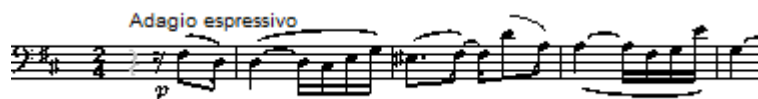
Dikten handlar om kontrasten mellan naturens ro och diktarens oroliga inre, en oro som stillas först när diktaren är död.

In goldnen Abendschein getaucht,	A	Gömnda i gyllene aftonsken
Wie feierlich die Wälder stehn!	A	står högtidligt skogarna!
In leise Stimmen der Vöglein hauchet	A	I fåglarnas milda stämmor blandas
Des Abendwindes leises Wehn.	A	aftonvindens mjuka fläkt.
Was lispeln die Winde, die Vögelein?	R	Vad susar vindarna, viskar fåglarna?
Sie lispeln die Welt in Schlummer ein.	R	De vaggar världen in i slummer.
Ihr Wünsche, die ihr stets euch reget	B	Ni önskingar, som städse rasar
Im Herzen sonder Rast und Ruh!	B	i vårt inre utan rast och ro!
Du Sehnen, das die Brust bewege,	B	Du längtan, som rör dig i vårt bröst,
Wann ruhest du, wann schlummerst du?	B	när blir du lugn, när sover du?
Beim Lispeln der Winde, der Vögelein,	R	Vid vindens susning, fåglarnas viskning,
Ihr sehnen den Wünsche, wann schlaft ihr ein?	R	ni trånande önskemål, när slumrar ni in?
Ach, wenn nicht mehr in goldne Fernen	A	Ack, när inte längre i fjärran
Mein Geist auf Traumgefieder eilt,	A	min ande ilar på drömmens vingar,
Nicht mehr an ewig fernen Sternen	A	inte längre mitt öga med trånande blick
Mit sehndem Blick mein Auge weilt;	A	vilar på en evigt avlägsen stjärna,
Dann lispeln die Winde, die Vögelein	R	då susar vindarna, viskar fåglarna
Mit meinem Sehnen mein Leben ein.	R	till slut min trånad och min levnad in.

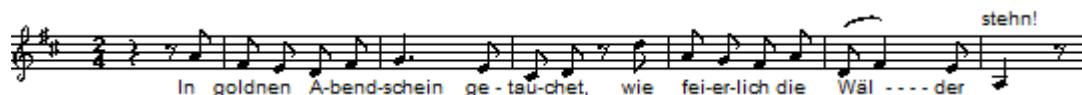
Rückerts dikt har 4 strofer men Brahms strök strof nr 3 vid tonsättningen. De tre kvarvarande stroforna har stöpts i en 3-delad form, som i stort följer mönstret ABA. Men de två sista versraderna i varje strof har dock fått samma refrängliknande melodi, varför formmönstret mera i detalj följer AR-BR-AR. En inledning och en kort avslutning kompletterar detta mönster.

Inledningen i viola och piano är i de första takterna direkt hämtad från refrängen:

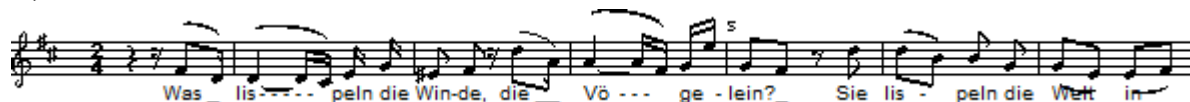
Intro:

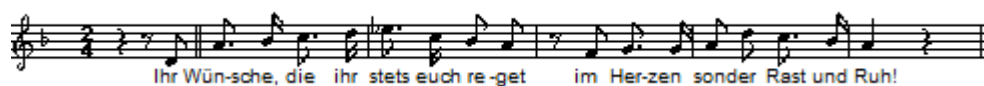
A, strof 1 och 3:

R, i alla stroferna:

I B-delen (strof 2) speglas textens oro väl av en ny tonart i moll och en rörligare melodi utan melismer.⁴

R-delen i slutet av andra strofen är identisk med första strofens dur-toner med undantag av några takter i slutet, som i stället följer motsvarande molltoner.

Efter A:s och R: s återkomst i sista strofen följer en kort avslutning i viola och piano.

2. *Geistliche Wiegenlied* (Text Emanuel Geibel⁵ efter Lope de Vega⁶)

Denna sång skrevs alltså redan 1863 och gavs som bröllopspresent till Joseph och Amalie. Brahms var emellertid missnöjd med den och fick den tillbaka för bearbetning och returnerade den 1864 när första barnet föddes. Barnet döptes till Johannes.

Texten av Geibel bygger på en text av Lope de Vega. Den handlar om Jungfru Marias oro över att det starka vindbruset i palmkronorna ska störa Jesusbarnets sömn.

Som synes har diktens första strof endas 6 versrader mot de övrigas 9.

Die ihr schwebet	A	Ni som svävar
Um diese Palmen	A	över dessa palmer
In Nacht und Wind,	A	i natt och vind,
Ihr heil'gen Engel,	A	ni heliga änglar,
Stillet die Wipfel!	R	lugna träden!
Es schlummert mein Kind.	R	Barnet mitt sover.

⁴ En melism är en typ av utsmyckning som innebär att två eller flera toner sjungs på samma stavelse. En sång utan melismer sägs vara syllabisk, där varje stavelse har en egen ton. Refrängen i *Gestille Sehnsucht* är rik på melismer. De är markerade med legatobågar, se notexemplet ovan.

⁵ Emanuel Geibel, 1815-84, tysk författare. Förutom egen lyrik tolkade han fransk, spansk och grekisk lyrik.

⁶ Lope de Vega, 1562-1635, stor spansk dramatiker (kanske 700 dramer!) poet och präst.

Ihr Palmen von Bethlehem	B	Ni Betlehems palmer
Im Windesbrausen,	B	i den susande vinden,
Wie mögt ihr heute	B	varför brusar ni
So zornig sausen!	B	i dag så vredgat!
O rauscht nicht also!	B	O dåna inte så!
Schweiget, neiget	B	Var tysta, och böj
Euch leis' und lind;	B	er mjukt och ljuvt.
Stillet die Wipfel!	R	Lugna grenarna!
Es schlummert mein Kind.	R	Barnet mitt sover.
Der Himmelsknabe	C	Det himmelska barnet
Duldet Beschwerde,	C	dignar under bördor.
Ach, wie so müd' er ward	C	Ack, så trött han är
Vom Leid der Erde.	C	av jordens olycka.
Ach nun im Schlaf ihm	A	Ack, låt honom nu
Leise gesänftigt	A	i sömnen få sina
Die Qual zerrinnt,	A	kval mildrade.
Stillet die Wipfel!	R	Lugna grenarna!
Es schlummert mein Kind.	R	Barnet mitt sover,
Grimmige Kälte	B	Bitande kyla
Sauset hernieder,	B	råder här nere.
Womit nur deck' ich	B	Med vad ska jag täcka
Des Kindleins Glieder!	B	barnets lemmar!
O all ihr Engel,	B	O, alla ni änglar
Die ihr geflügelt	B	som bemästrar
Wandelt im Wind,	B	vindarna,
Stillet die Wipfel!	R	lugna grenarna!
Es schlummert mein kind.	R	Barnet mitt sover.

Vaggsånger brukar ha strofisk tonsättning, och trots att Brahms valt en mer genomkomponerad tonsättning har han insett att genren ”kräver” någon form av upprepning. Den sker genom att de i stroferna återkommande raderna *Stille die Wipfel! Es schlummert mein Kind* får samma melodi, nedan kallad R. Som vi ser har båda sångerna i op. 91 en återkommande refräng. Det utkristalliserar sig därför ett formmönster som delvis bryter strofindelningen:

Inledning- AR-BR-CAR-BR-avslutning (se versradernas beteckning ovan).

Brahms har låtit styckets inledning grunda sig på en gammal välkänd 1500-talshymn, som liksom dikten handlar om Jungfru Maria. Passande nog kan han därmed direkt adressera brudgummen eftersom hymnen börjar med texten *Josef, lieber Josef mein*.

Violan (som också hörs mellan stroferna, i avslutningen och ofta som motstämman till sången) leder den ganska långa inledningen. Ursprunglig text finns med i notexemplet början:

Andante con moto
dolce espress.

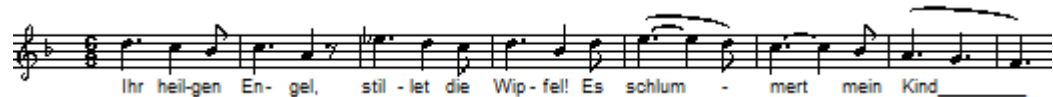
Jo-sef, lie-ber Jo-set mein,

A = strof 1 och sista delen av strof 3:

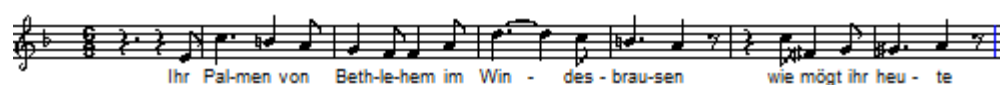
Die ihr schwe-bet um die-se Pal-men in Nacht und Wind,

R avslutar alla fyra stroferna:

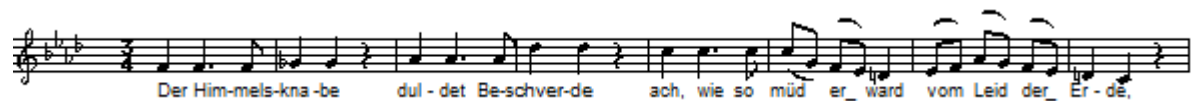
Ihr heil-gen En-gel, stil-let die Wip-fel! Es schlum - mert mein Kind _____

B = strof 2 och 4:

Ihr Pal-men von Beth-le-hem im Win - des - brau-sen wie mögt ihr heu - te

C = första delen av strof 3:

Der Him-mels-kna-be dul - det Be-schver-de ach, wie so müd er_ ward vom Leid der_ Er - de,

Vier ernste Gesänge, op. 121

1896

Den tyska texten är hämtad från den lutherska Bibeln, den svenska ur Bibel 2000

Brahms skrev dessa sånger under en tid som var fylld av sorg. Clara Schumann låg på sin dödsbädd efter en stroke, och under året hade flera av hans nära vänner dött. Brahms val av text ur den lutherska bibeln speglar hans egen jordnära syn på livet. När sångerna blev klara gav han dem som födelsedagspresent till sig själv. Den 7 maj 1896 firade han sin 63:e och sista födelsedag.

Givetvis bjuder tonsättning av prosatexter på problem av annat slag än de som gäller för poesi. Men det särpräglade resultatet blev en av hörnpelarna i sånglitteraturen. Här diskuteras originalversionen för basröst och piano. Versioner finns även för bariton och alt respektive hög stämma (tenor och sopran). Alla texterna är grupperade efter de bibelverser, som citeras

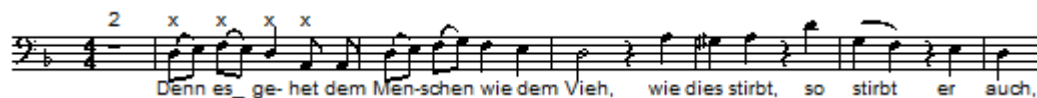
1. Denn es gehet dem Menschen

I den ödesmättade texten från Predikaren 3:19-22 jämförs människan med djuren. I döden är de lika; det är inte ens säkert att människans själ går ett bättre öde till mötes än djurets. Den enda glädjen är arbetet.

Denn es gehet dem Menschen wie dem Vieh; wie dies stirbt, so stirbt er auch; und haben alle einerlei Odem; und der Mensch hat nichts mehr denn das Vieh: denn es ist alles eitel.	3:19	Människans öde och djurens är ett och detsamma: hon dör som de. Samma livsande bor i dem båda. Människan är inte förmer än djuren. Allting är tomhet.
Es fährt alles an einen Ort; es ist alles von Staub gemacht, und wird wieder zu Staub.	3:20	Allt går mot samma mål: allt har kommit av jord, och allt blir jord igen.
Wer weiß, ob der Geist des Menschen aufwärts fahre und der Odem des Viehes unterwärts unter die Erde fahre?	3:21	Vem vet om människans livsande stiger uppåt, mot höjden medan djurens sjunker neråt, mot jorden?
Darum sahe ich, daß nichts bessers ist, denn daß der Mensch fröhlich sei in seiner Arbeit, denn das ist sein Teil. Denn wer will ihn dahin bringen, daß er sehe, was nach ihm geschehen wird?	3:22	Jag insåg att det inte finns något gott för människan utom glädjen i arbetet; det är hennes beskärda del. Vem visar människan vad som kommer efter henne?

Storformen är *Andante – Allegro – Andante – Allegro*, men den ger även ett intryck av tredelad form, där sista allegrot kan betraktas som en förkortad påminnelse av det första.

Andante 1 omfattar bibelvers 19. I pianot hörs samma två takter som inleder sången:

Tonerna (x-markerade) i d-molltreklagen (d, f, a) är betydelsefulla i avsnittet, både i texten och i pianostämman.

Allegro 1 behandlar verserna 20 och 21. Avsnittet inleds med snabba 8-delstrioler i pianot. Dessa figurer bildar sedan även ackompanjemang när sången börjar:

Es fährt al-les an ei-nen Ort; es ist al-les von Staub_ ge-macht,

Viktiga toner är här de fallande små terserna i takt 3-4 och 7-8. De anses hos Brahms vara en metafor för döden hos. De bildar ju också tillsammans ett förminskat septimackord, sammansatt – om man så vill – av två tritonusintervall, djävulens intervall.

Här finns även ett tema uppbyggt av växlande halv- och fjärdedelstoner:

Wer weiss, ob der Geist des Menschen aufwärts fah-re, aufwärts fah-re, auf-wärts fah-re,

Ett likartat uppbyggt tema används även för versraderna som börjar *Und der Odem des Viehes*:

und der O---- dem des Vie-hes un-ter-wärts un-ter die Er-de,

I *Andante 2*, som omfattar de tre första raderna av vers 22 hörs en utveckling av det första andantetemat:

Da-rum sahe ich dass nichts bessers ist, denn dass der mensch fröhlich sei in seiner Arbeit; denn das ist sein Teil.

Allegro 2 börjar på samma sätt som det första, men takten blir mycket snart 9/4:

Denn wer will_ ihn da - hin brin- - - gen, dass_ er se - he, was nach ihm ge-sche- hen wird_ was nach ihm ge - sche - hen wird?_

Det första av de två sista pianoackorden kommer som ett dråpslag.

2. Ich wandte mich und sahe an alle

Denna text från Predikaren 4:1-3 är om möjligt än mer pessimistisk: lyckligast är de ännu ej födda, som slipper uppleva människans ondska.

Ich wandte mich und sahe an alle,
die Unrecht leiden unter der Sonne;
und siehe, da waren Tränen derer,
die Unrecht litten und hatten keinen Tröster,
und die ihnen Unrecht täten, waren zu mächtig,
daß sie keinen Tröster haben konnten.

4: 1 Vidare såg jag alla de våldsdåd,
som begås under solen:
de förtryckta gråter
men ingen tröstar dem,
förtryckaren övar våld mot dem
men ingen hjälper dem.

Da lobte ich die Toten,
Die schon gezstorben waren
mehr als die Lebendigen,
die noch das Leben hatten;

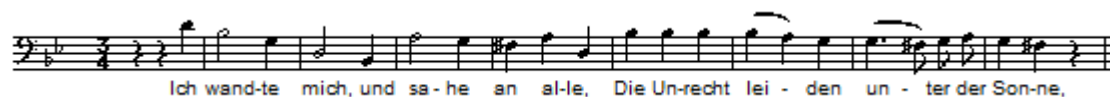
4:2 Jag sade: De döda,
som redan gått bort,
är lyckligare än de levande,
som ännu är kvar i livet.

und der noch nicht ist, ist besser, als alle beide,
und des Bösen nicht inne wird,
das unter der Sonne geschieht.

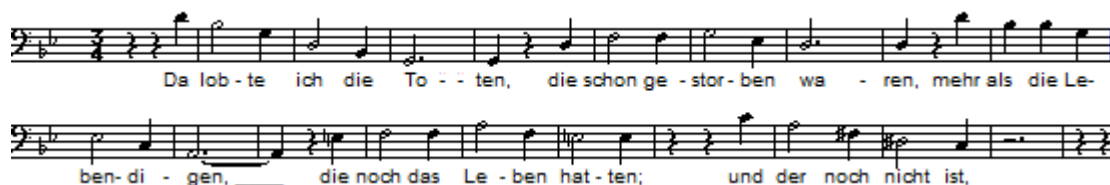
4:3 Men lyckligast är den som ännu inte är till,
den som sluppit se allt det onda
som sker under solen.

Denna sång har i min mening – trots sin svartsyn – en mer ”sångbar” framtoning än den första. Kanske beror det på att sångfraserna är mindre recitativa och mer ”lyriska”. Detta sagt utan hänsyn till den avslutande delen i dur.

Sångstämman inleds även här med tonerna i en molltreklang, g-moll, som dessutom bildar Brahms fallande döds-triad:

Samma början får även inledningen till nästa bibelvers:

Här hittar man – liksom i första sången – även de sjunkande små terserna som bildar ett förminskat septimackord (de fem sista tonerna i notexemplet).

Tonarten går över i dur när de två sista versraderna ska tolkas:

Ett stilla postludium i pianot slutar på ett G-durackord.

3. O Tod, wie bitter bist du

Texten är hämtad från Jesus Syraks vishet 41:1-2 Tanken på döden för den enskilde kan kännas både bitter och befriande.

O Tod, wie bitter bist du,
wenn an dich gedenket ein Mensch,
der gute Tage und genug hat
und ohne Sorge lebet;
und dem es wohl geht in allen Dingen
und noch wohl essen mag!
O Tod, wie bitter bist du.

41:1 O död, hur bitter är inte tanken på dig
för en man som lever i lugn och välstånd,
en man utan bekymmer
som har framgång i allt
och som ännu kan njuta
av en god måltid.
O död, hur bitter är inte tanken på dig.

O Tod, wie wohl tust du dem Dürftigen,
 der da schwach und alt ist,
 der in allen Sorgen steckt,
 und nichts Bessers zu hoffen,
 noch zu erwarten hat!

41:2

O död, en lycka är det bud du sänder
 för en man som är fattig och orkeslös,
 en utlevad gubbe som har bekymmer med allt,
 som vägrar att finna sig
 och inte längre håller ut.

I sång nr 3 kommer i början det recitativa tillbaka, liksom de fallande terserna. Sången börjar direkt utan intro och första versen inramas av följande 5 takter:

Den andra versen utgör hela sångcykelns mest sublima ögonblick, när e-moll lämnas för en avslutning i E-dur, och texten *O Tod, wie wohl tust du dem Dürftigen* hörs:

4. Wenn ich mit Menschen ...

Enligt texten i 1:a Korinthierbrevet 13:1-3 och 12-13 har vi endast tro, hopp och kärlek att se fram mot, och störst av dem är kärleken.

Wenn ich mit Menschen - und mit
 Engeln reden, und hätte der Liebe nicht,
 so wär ich ein tönend Erz,
 oder eine klingende Schelle.

13:1

Om jag talar både människors
 och änglars språk, men saknar kärlek,
 är jag bara ekande brons,
 en skrällande symbol.

Und wenn ich weissagen könnte
 und wüßte alle Geheimnisse
 und alle Erkenntnis,
 und hätte allen Glauben, also,
 daß ich Berge versetzte,
 und hätte der Liebe nicht,
 so wäre ich nichts.

13:2

Om jag har en profetisk gåva
 och känner alla hemligheterna
 och har hela kunskapen,
 och om jag har all tro
 så att jag kan flytta berg,
 men saknar kärlek,
 är jag ingenting.

Und wenn ich alle meine Habe den Armen gäbe,
 und ließe meinen Leib brennen
 und hätte der Liebe nicht,
 so wäre mir's nichts nütze.

13:3

Och om jag delar ut allt jag äger
 och om jag låter bränna mig på bål,
 men saknar kärlek,
 har jag ingenting vunnit.

Wir sehen jetzt durch einen Spiegel
in einem dunklen Worte,
dann aber von Angesicht zu Angesichte.
Jetzt erkenne ich's stückweise;
dann aber werde ich's erkennen,
gleich wie ich erkannt bin.

13:13

Ännu ser vi en gåtfull
spegelbild;
då ska vi se ansikte mot ansikte.
Ännu är min kunskap begränsad;
då skall den bli fullständig,
som Guds kunskap om mig.

Nun aber bleibet Glaube, Hoffnung, Liebe,
diese drei;
aber die Liebe ist die größte unter ihnen.

13:14

Men nu består tro, hopp och kärlek,
dessa tre,
och störst av dem är kärleken.

De tre första bibelverserna bildar en första del, som innehåller en del gemensamma fraser och vändningar, t.ex. de inledande oktavsprången men även flitigt förekommande melismer som ställer stora krav på sångaren:

Wenn ich mit Men-schen- und mit En - gel-zun-gen re - de-te, und hät-te der Lie - - be nicht,
Und Wenn ich weis-sa-gen könn-te und wüss-te al - le Ge-heim-nis-se_ und al - le Er-kenntnis,
Und wenn ich al - le mei-ne ha-be den Ar-men-gä-be, und lie - sse mei-nen Leib_ bren-nen,

De två sista verserna har fått en A₁-B-A₂-form som bryter textens versmönster.

De mycket vackra A-delarna hör till cykelns höjdpunkter. Takten byts till 3/4 och tonarten är H-dur:

Wir se - hen jetzt durch einen Spie - gel in ei - nem dunkeln Wor - te,
dann a - bervon An - ge - sicht_ zu An - ge - sich - te.

Mellandelen, B, fortsätter först i H-dur

Jetzt er - ken-ne ichs stück-wei-se, dann a - ber werd ichs er
ken - - nen, gleich wie ich er - ken - net bin.

för att sedan gå över till Ess-dur, där vi får en glimt av sångens första tema.

A₂ går i Ess-dur, men Brahms låter temat börja en ters högre, innan det finner sitt normala läge:

a - ber die lie - be ist die grö - sseste un - ter ih - nen, die Lie - be
_ ist die grö - - - sse-ste un - ter ih - - - nen.

